

UN STRĂLUCIT (NEO)ROMANTIC

Eugeniu Doga

la 75 de ani

Născut la 1 martie 1937, în s. Mocra, azi r-nul Râbnița

Compozitor. Membru titular al Academiei de Științe a Moldovei (1992)

Viața și activitatea lui Eugen Doga, ca și cea a contemporanilor săi, se desfășoară în perioada istorică crucială marcată de prăbușirea URSS, destrămarea regimurilor totalitare și a ideologiei internaționalismului socialist, de aspirația la independența de stat și de renaștere a conștiinței naționale.

Un proces aproximativ similar a avut loc în epoca romantică. Cel mai de seamă rezultat al mișcărilor naționale din acea epocă îl constituie apariția și formarea școlilor artistice naționale. Anume pe parcursul sec. al XIX-lea s-au format școlile muzicale rusă, română, cehă, ungară, norvegiană etc. Reprezentanții artei componistice ale acestor școli au apelat pe larg, pe de o parte, la complexul mijloacelor morfologice și sintactice format în muzica romantică universală, iar pe de alta – la tradiția național-folclorică, deoarece anume folclorul muzical este de fapt paza principală a dimensiunii sonore a matricei stilistice naționale.

Folclorul de baștină, arta lăutarilor au devenit o adevărată sursă de inspirație pentru Eugen Doga. Apropos, compozitorul nu se limitează la asimilarea și interpretarea artistică a elementelor folclorului românesc. Muzica din filmul *O șatra urcă la cer* (1976) a asimilat trăsături caracteristice folclorului țigănesc. Cântecul *Visam-ghiceam* (Думала-гадала) pe versurile lui F. Ciuev din filmul *Vara ostașului*

Dedov se axează pe intonații specifice cântecului târăgănat rusesc.

Deviza tuturor compozitorilor romantici era contopirea organică a elementelor folclorice cu genurile, formele, morfologia și sintaxa artei muzicale profesionale. Acest imperativ romantic a mai rămas în vigoare și în creația componistică nonavangardistă din sec. XX și începutul sec. al XXI-lea. Doga nu numai constituie o excepție, dimpotrivă, el manifestă din plin vitalitatea testamentului romantic.

Tradițiile romantice au influențat prima compoziție de amploare scrisă de Doga. Este vorba de o lucrare de licență compusă la conservator sub îndrumarea profesorului Solomon Lobel – poemul simfonic inspirat din stampa lui Aurel David *Mama*. O să reamintim acel fapt, că una din primele lucrări simfonice de amploare scrise de renumitul George Enescu este *Poema română*, că cele mai reușite opusuri simfonice ale întemeietorilor componisticii basarabene sunt două poeme simfonice de Eugen Coca și *Poemul Nistrului* de Ștefan Neaga. Poemul simfonic i-a atras atenția lui Doga ca fiind specia de *sorginte romantică*.

Acest poem a schițat două predilecții de creație ale autorului, fiind, pe de o parte, o lucrare instrumentală, iar pe de alta – cuprinzând anumite impresii extramuzicale. Trecând în revistă calea parcursă de compozitor din perspectiva istorică contemporană, putem conchide că direcția întâi se plasează în umbra direcției a doua bazată pe sinteza muzicii cu celelalte specii artistice. Apropos, cele mai reușite lucrări instrumentale compuse de Doga au fost concepute ca elemente componente ale muzicii teatrale și cinematografice. *Sonetul pentru clavecin și orchestră* scris pentru filmul *Valul verde*, de exemplu, se interpretează adeseori ca o piesă de sine stătătoare fiind înalt apreciată nu numai în republică, ci și peste hotarele ei.

Sinteza muzicii și poeziei este proprie liedurilor, romanțelor și lucrărilor corale scrise de Doga. Despre sinteza muzicii cu teatrul și cinema mărturisesc mai mult de o sută de pelicule cinematografice și televizate sonorizate de Doga, zeci de spectacole teatrale realizate cu participarea nemijlocită a compozitorului. Este evaluată la justa sa valoare muzica lui Doga inspirată din dramaturgia lui Vasile Alecsandri, Aurel Busuioc, Ion Podoleanu, Ion Druță, Dumitru Matcovschi. Fiind contemporan și prieten al lui Emil Loteanu, Gheorghe Vodă, Vlad Ioviță, Valeriu Gagiu, Mihai Volontir, Ion Ungureanu, Eugen Doga a colaborat fructuos cu acești artiști.

Un capitol aparte din palmaresul muzical al lui Doga îl prezintă lucrările create împreună cu poetul,

dramaturgul și regizorul Emil Loteanu. Ne referim la filmele *Lăutarii*, *O șatra urcă la cer*, *Gingașa și tandra mea fiară*, *Ana Pavlova*, *Maria Mirabella* înalt apreciate la festivalurile de prestigiu din San-Sebastiano, Palermo, București, Moscova. O mențiune specială se cere a fi făcută în privința fermecătorului *Vals* din filmul *Gingașa și tandra mea fiară*. De acest vals a fost încântat ex-președintele SUA Ronald Reagan.

Paradigma romantică are un caracter atotcuprinzător în cea mai reprezentativă și voluminoasă lucrare de sinteză – baletul *Lucașfârul*. Aici romantismul se dezvăluie și ca metodă artistică, și ca cel mai de seamă component al spectrului stilistic. Complexul romantic al opozițiilor binare a pătruns pe deplin în lucrarea lui Eminescu-Loteanu-Doga. Aici sunt opuse asemenea categorii ca realitatea – visul, pământul – cosmosul, cotidianul – transcendentul, trecătorul – eternul, banalul – nobilul, lumea de rând – geniul. La un pol se situează oamenii și situațiile concrete, „întrupate”, senzuale. La un alt pol se plasează anumite idealuri, categorii abstracte, cam efemere. Pe parcurs domină dorul infinit de ideal. Însuși *Lucașfârul* este întruchiparea idealului romantic. Razele stelei *Lucașfâr* au pătruns mai întâi de toate în liedurile și romanțele inspirate din poezia lui Eminescu. Ne referim la ciclul *Ochiul tău iubit*, la unele lieduri din ciclurile *Zi cu soare* și *Meditație*.

De menționat că genurile de lied, de romanță s-au format în epoca romantică și nu și-au pierdut actualitatea până în zilele noastre. Creația lui Doga atestă elocvent acest fapt. În plus, unele lieduri și coruri ale compozitorului se axează pe principiile poetice, care, la rândul său, au sorginea romantică. *Inima veacului* pe versuri de Andrei Strâmbeanu sau *Curcubeul alb* după Emil Loteanu, bunăoară, sunt de fapt adevărate poeme corale. Un loc important în creația lui Doga îl ocupă liedurile influențate de baladă având sorginte dublă: atât folclorică, cât și profesionistă romantică.

Anume epoca romantismului a impulsionat exploziv evoluția melodicii, armoniei, structurilor ritmice, modale, în genere – a morfologiei și sintaxei artei muzicale. Forța majoră a muzicii lui Doga constă în melodicitatea ei. Este și firesc că melodia de largă respirație culminează în lucrările vocale ale compozitorului. Structurile ritmice ale lucrărilor semnate de Doga sunt extrem de depărtate de cele inventate de către inovatorii majori ai artei compozitoriale din sec. XX. Asemenea reprezentanților romantismului, pe de o parte, și a muzicii de estradă, pe de alta, Doga preferă pulsarea ritmică tipică pen-

tru vals și marș pe al cărei fundal se înalță *parlando rubato* provenit din folclorul liric și epic românesc.

Liedurile, romanțele, muzica cinematografică și teatrală a lui Doga au căpătat o largă răspândire grație artei interpretative a minunatei soprano Maria Bieșu, cunoscutelor interprete Edita Pieha, Sofia Rotaru, Anastasia Lazariuc, Nadejda Cefraga, Margareta Ivanuș, Svetlana Strezeva, a lui Iosif Kobzon, Ion Suruceanu, Mihai Bătrânu, Iurie Sadovnic ș.a. În liedurile de estradă Doga apelează mai ales la exprimarea pasionată, plină de un adevărat avânt romantic. Din acest punct de vedere, îl putem compara cu Francis Lai, Michel Legrand, Charles Aznavour din Franța, cu Raimonds Pauls din Letonia, Mihael Tariverdiev, Andrei Petrov, Alexandr Zațepin din Rusia.

Lui Doga nu-i sunt prielnice inovațiile radicale în domeniul tehnicii componistice, în ceea ce ține de transfigurarea morfologiei și sintaxei muzicale. Cu toate acestea, impozitorul în niciun caz nu se îndreaptă spre triviala conservare și multiplicare a tradițiilor. Altfel spus, creația lui Doga este în egală măsură detașată atât de radicalismul inovator, cât și de stagnarea academistă.

Născută în mediul sovietic, în timpurile romanțiozității idealurilor comuniste, trecută prin furtunoasele schimbări ideologice, culturale și estetice la răspântia anilor 1980-1990, muzica lui Doga s-a manifestat în paralel cu transfigurarea avangardismului postbelic în neo- și postavangardism, acestea fiind dimensiunile de bază ale artei universale contemporane. Una dintre direcțiile-cheie din cadrul postavangardei moderne o constituie neoromantismul, manifestându-se ca mișcare de rezistență față de dezumanizarea artei declanșată deschis sau voalat de către reprezentanții antiromantismului interbelic și postbelic. Bazele romantice ale muzicii lui Doga se înscriu organic în această reanimare a romantismului și a romanțiozității fără de care arta ar fi fost lipsită de rezonanța cu cele mai adânci și tainice nivele ale spiritului omenesc.

*Dr. hab., prof. univ. Vladimir AXIONOV
Institutul Patrimoniului Cultural al AȘM*